

לימוד היומי דקה ליתנו

יום	יום לחדש	יום ה'א	ליקוטי ה"א	ליקוטי ה"ב	מסנה ברורה ה"ב	ליקוטי עצות	שולחן ערוך ידושי משפט ספר: קפ"ד
שבת	י"ח	יג:	נא	חזרה	שעה-שעו	פג, א	
א	י"ט	יד:	נב	נדה	שעה-שעה	ב, ג	
ב	כ'	יד:	נג	נדה	שעה-שעה	ד, ה	
ג	כ"א	טז:	נד	נדה	שעה-שעה	ו, ז	
ד	כ"ב	טז:	נה	נו	שעה-שעה	ח, ט	
ה	כ"ג	טז:	נו	נו	שעה-שעה	י, יא	
ו	כ"ד	טז:	נו	חזרה	שעה-שעה	יב, יג	

בקרני אזהר

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

386 | פרשת כי תבוא | י"ח אלול תשפ"ד

דבר המערכת

לדאבון לב, זה כבר יותר משנות 'חזקה, אשר בכל שנה קודם הנסיעה לראש השנה שלו העולה על הכל, צצות ועולות מניעות עצומות מכל צד. והחכם מבין את הרמז, שכל מטרתם של המניעות השונות אינם אלא מפני ש"אי אפשר לעשות שום דבר כי אם על ידי חשק, וכשאישי ישראלי צריך לעשות דבר גדול שכל יהדות תלוי בזה, כגון לשלוח לצדיק אמת, אזי מזמינים לו מניעה כדי ששל ידי זה יהיה לו חשק יותר לעשות אותו הדבר, כי על ידי המניעה שמונעים אותו נעשה התגברות החשק מאד" (ליקוטי מוהר"ן, טו).

ומי שכבר נרמז כל כך הרבה על כוונת המניעות, כבר מקפידים לעשות זאת מעצמו. הוא לא צריך לחכות לעוד מניעות שיגבירו בו את החשק, אלא הוא מגביר בעצמו את החשק לנסיעה זו שבה תלויה כל רפואת נפשו ורפואת הכלל כולו.

הבה נזכור זאת היטב: אל נא נחכה להגברת המניעות חלילה כדי להגביר החשק, אלא נבין את אשר לפנינו; נרבה בתפילה, נתעצם בחשיקה וחפיצה לגאולת ורפואת נפשנו, נכסוף ונתגעגע ונמתין ונייחל לימין הפשוטה שמושטת לנו ברחמנות נפלאה שכזו, לכוללנו בקיבוץ הקדוש שהוא בית התפילה שיגן בעדנו כל השנה כולה מפני אכזריות הנחש הקדמוני, ותיטע בקרבנו רחמנות אמיתית לחפוץ רק בחיים אמיתיים ולזכות להם.

בל נטעה להתעסק בכזבי ובודות בעלי ה'חדשות' למיניהם שמסיתים ומסחים את הדעת מן העיקר, ומטביעים אותנו בים עכור של טבע המפסיד את הכל ח"ו. נזכור ונחזור לעצמנו את חובת ויקרת הרצונות, ונזכור גם שכל חשק ורצון שאנו עושים מעצמנו ובהתעוררותנו העצמית, מבטלים את הצורך בהנפת שוט ומקל חלילה, וממשכת דרך מתוקה מלאת חסד ורחמים גלויים.

בשבתנו בביתנו ובלכתנו בדרך לבוא אל הקודש לא נסיח דעתנו מלעורר תשוקה מיוחדת לאוצר חיינו, והיא שתמתיק ותבטל מאתנו את כל הדינים והגבורות הקדושות, ותנחילנו אך טוב וחסד.

העורכים

והלכת בדרכיו

מידתו של הקב"ה שהוא משפיע מברכתו לבריות ונותן להם מטובתו חנים. שכן הודיע למשה בסיני שהוא מנהיג עולמו במידת החנינה, וכתבי 'והלכת בדרכיו', מה הוא נותן מתנת חנם, אף אתה תתן מתנת חנם". וכאשר אנו הולכים בדרכיו ומתדבקים במידותיו הרי זה מעורר מידה זו מלמעלה. וכפי שרבינו הקדוש מלמדנו: **"על ידי שמקיים השלש עשרה מידות של רחמים, על ידי זה הוא מעורר למעלה השלש עשרה מידות העליונים של רחמים"** (שיחות הר"ן, פט).

רבינו הרמ"ק זיע"א הרחיב כידוע בספרו 'קו' 'תומר דבורה' את דרכי ההנהגה שעל ידם יכול האדם להידבק ב"ג מידות של רחמים, והמידה הראשונה המכוננת נגד **"מי א-ל כמוך"** היא מדת הסבלנות שהש"ת כביכול נוהג בה בהיותו **"מלך נעלב סובל עלבון מה שלא יכילהו רעיון"** (שם פ"א), שעל אף שהחוטא מרגיז כנגדו הוא שופע בו קיומו באותה שעה. ועלינו להידמות לעליון על ידי מדת סבילת העלבונות וההטבה למי שהעליב אתנו.

מידה זו, שהיא הראשונה מ"ג מדות של רחמים, היא שורש התשובה. וכמו שכתב רבינו הקדוש בלקו"מ ח"א ס' ו', שסבילת הבזיונות והשתיקה כנגדם, ואדרבה לחפש לדון לכף זכות את מי שציערו, הוא עיקר התשובה, ודבר זה גורם שיוקזו הימנו הדמים המורעלים שבלב ויִזָּבַח היצר שבחלל השמאלי. וכלשונו: **"עיקר התשובה כשישמע בזיונו ידום וישתוק ויסבול בזיונות ושיכוח דמים הבאים עליו, ובהו הוא ממעט הדם שבחלל השמאלי וזוכה בירור הרע"** (ליקוטי עצות, כבוד ב'). וכפי שרבי נתן מרחיב וכותב בתוך דבריו: **"שעיקר התשובה הוא שישים עצמו כמדבר ולא יתנאה כלל, וישמע בזיונו ידום וישתוק, ויהיה בכלל הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים, כי צריכים לדון את הכל לכף זכות ולשתוק למחרפיו"** (ליקוטי הלכות, שבת ז, מד).

מידה זו של רחמים שהאדם נוהג בה כלפי מי שביזוהו, מעוררת את שורש הרחמים של אלול ומביאה רחמנות מלמעלה משורש כתר עליון, שעל אף שהאדם גם הוא העליב כלפי מעלה ודבר ה' בזה רח"ל, אעפ"כ יסבלו עלבונו וייטיבו עמו לדון לכף זכות.

כך, שההבלגה והשתיקה בעת בזיון, אינם הקרבה ומסירות נפש, אלא בחירה בחיים. זוהי מתנת חיים לעצמו! מי שחפץ בחיים ורוצה להינצל מכל המקטרגים שחוקרים אחריו הממשך בעמוד ד'

"אסור לשתוק!" - חבריו וידידיו מסיתים אותו ומסעירים את רוחו, הם מקנאים לכבודו ודורשים טובתו - "אם תשתוק, הלה ימשיך לרדת לחיך ביתר שאת, חייבים לשום קץ למעלליו".

בניו המסורים לא מוכנים להבליג יותר על העלבונות שאביהם הנכבד סופג, הם לא מבינים מדוע הוא מתעקש להחריש. "השתיקה שלך מתפרשת כחולשה - הם טוענים עמו - זה יזמין התעללות נוספת, אתה מוכרח להחזיר לו מנה אחת אפיים".

בעוד פחות משבועיים נעמוד מול כס המשפט, לתת דין וחשבון מכל פעלינו במחשבה דיבור ומעשה במשך כל השנה כולה. או לנו מיום הדין ואוי לנו מיום התוכחה. מחריד ומזעזע אפילו להעלות על הדעת את עוצם ריבוי קרונות המקטרגים שנבראו מכל הרעות שנעשו, אשר עומדים הכן לתבוע הדין בכל חומרתו ה".

המצב חמור מאד, אין לנו תקוה רק מכח נדבת חסד ומדת חנינה שתיכנס עמנו לפנינו משורת הדין, לעורר את ה"כי א-ל רחום ה' אלקיך לא ירפך ולא ישחיתך", וכלשון קדשו של רבינו: **"לפי גדולת השם יתברך ועוצם רוממותו יתברך, בתנועה קלה בעלמא ובהסתכלות בעלמא שאינו כראוי לפי כבודו יתברך, היה ראוי לבוא על האדם מה שראוי ח"ו ח"ו, אך השם יתברך מלא רחמים וכל העולם מלא רחמנות והוא רוצה מאד בהעולם"** (ליקוטי מוהר"ן ח"ב, מט). רק זו היא הצלתנו מתוקף הדין הנורא.

אבל תנאי התנו עמנו, שהכל תלוי בהתנהגותנו פה למטה; אם אנו נוהגים עם הבריות במידת החסד, הרי זה גורם שינהגו אתנו מלמעלה במידה זו. וכמו שאמרנו חז"ל (זוהר, ח"ג צ"ב) **"בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא. עביד בר נש חסד בעלמא, אתער חסד לעילא. ובהאי מידה דבר נש מודד, בה מודדו ליה"** [תרגום: במעשים שלמטה מתעוררים מעשים העליונים, אם עושה אדם חסד בעולם אזי מתעורר חסד למעלה, באותה מדה שהאדם מודד בה מודדים לו].

ואין זו רק סגולה ומידת חסידות בלבד, אלא כך נצטווינו בתורה, וכפי שאנו לומדים בפרשתנו "והלכת בדרכיו", שהתורה מחייבת אותנו לילך בדרכי ה' ולהידמות למידותיו לעסוק בחסד ובחנינה (ראה סמ"ג מ"ע ז'), וכלשון רבינו בחיי (דברים ג-ג): **"התחייב האדם במידת החנינה, לפי שהוא**

פניני אור

אמרות מהורות מרביה"ק תלמודי

רבנו אמר: יהודי צריך לבקש מה' יתברך שיהיה לו הרבה בנים, אך שיהיו, כי כשיבוא המשיח ויתקן את כל העולם, יתקן גם את זה. "א איד דארץ בעטן ער זאל האבן אסאך קינדער, ווי אזוי זיי וועלן זיין, ווארום אז משיח וועט קומען און וועט פארעכטן די גאנצע וועלט וועט ער דאס אויף פארעכטן".

(שיח שרפי קודש)

ההתפארות שלנו בה' ושל ה' בנו!

כיצד מעוררים את היראה והפחד?

את ה' האמרת היום... וה' האמריך היום להיות לו לעם סגולה... ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת

"ההתפארות שאנו מתפארים בו יתברך הוא אלקינו ואנחנו עמו, וההתפארות של ה' יתברך שהוא יתברך מתפאר בנו - הא בהא תליא, ושניהם אחד. כי כפי קיום התורה והמצוות וכפי ההתפארות והשמחה שאנו מתפארים בו ושומחי בו יתברך, כמו כן הוא יתברך שש ומתפאר בנו, כמו שכתוב את ה' האמרת ה' האמריך היום וכו' ולתתך עליון וכו' לתהילה ולשם ולתפארת" (עי"פ ליקוטי הלכות, ברכת המזון ד, ט).

המתנה שנתנו לנו השם יתברך!

לשון מופלא מצאנו בכתב-יד מרבינו, הנדפס בסוף ליקוטי מוהר"ן, על אודות הפסוק "ולתתך עליון על כל גויי הארץ", וזה לשונו:

"כי השם יתברך נתן מתנה לישראל שנקראו עליון! וכמו שכתוב 'ולתתך עליון על כל גויי הארץ'. וכשחברב ירושלים אזי בחינת 'עליון' בגוים, וזהו שכתוב 'בהנחל עליון גוים', דהיינו שבחינת 'עליון' בגוים מחמת שנתפרדו מהקדוש ברוך הוא. זהו 'בהפירוד בני אדם', שבני אדם הנפרדים מהשם יתברך מחמת הגדלות והפניה שלמד בה, ועל ידי זה חרבה ירושלים, אזי אותו בחינת עליון בגוים".

השם שעל ידו ממליכים מלך!

השקפה ממועון קדשך מן השמים
"דע שיש שם שכשרוצין לעשות מלך משתמשין בזה השם, והשם הוא 'קמה' ראשייתיות 'השקפה ממועון קדשך'. וזה בחינת 'מהעדה מלכין ומהקם מלכין', וזה שנאמר ביוסף והנה קמה אלומת" (ליקוטי מוהר"ן, רלד).

ארץ זבת חלב ודבש!

השקפה ממועון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש

"סיפר רבי אליהו חיים רוזין ז"ל שראה איזה מכתב בשבח ארץ ישראל שכתב רבי נחמן טולטשינער ז"ל בשבחה של ארץ-ישראל בשהותו אז בה: ארץ-ישראל הייתה פעם ארץ זבת חלב ודבש, וגם כיום היא כזאת!" (שיש"ק ה, קנה).

עיקר החיים - התחדשות!

הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך ופירש רש"י: "היום הזה נהיית לעם - בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עמו בברית".

"כי זה עיקר החיים כשמתחילין לעבוד את ה' בכל פעם מחדש, כאילו לא התחיל עדיין בעבודתו כלל, וכמו שכתוב אשר אנכי מצוין היום ודרשו רבותינו ז"ל 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים', שלא יהיו בעיניך כדיוטגמה ישנה שאין אדם סופנה, אלא בכל יום יהיו כחדשים. וכמו שכתוב 'הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך', ודרשו רבותינו זכרונם לברכה 'בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום נכנסת עמו בברית'... וזה עיקר החיות באמת, כשזוכין להתחיל בכל פעם מחדש בעבודת ה', שהוא עיקר החיים באמת" (ליקוטי הלכות, תפילה ה, ה).

היראה והפחד של הימים הנוראים הייתה נחלתם של כל פשוטי העם, בדורות שעברו. ובהגיע חודש אלול, אכן נפל על כל איש ישראל המאמין בה', פחד ורעדה מאימת יום הדין הקרב ובא; השכימו בלילות, עסקו באמירת תהילים, ודאגו להתכונן כראוי. וכל זאת מפני האמונה הפשוטה שהייתה טבועה בעצמותם.

כפי אשר אבותינו סיפרו לנו, והרי לדוגמא, קטע מתוך שיחתו של רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל (כי תצא תש"ה, נדפס בטעם זקנים קונטרס פח):

"אמאל, אפילו ביי פראסטע מענטשן, איז די אמונה פשוטה געווען געוואלדיג גרויס, אז עס זענען געקומען די הייליגע טעג, דער אלול, האט זיך דערפון געגאסן טרערן. ס'איז געווען א רעש, א טומל! און עס האט זיך (פון זיך) אליין אויפגעהויבן ביינאכט, עס האט זיך פון זיך אליין געווען פארנומען מיט'ן תהלים, און מיט'ן - - עס האט נישט אפגעלאזט, עס האט זיך געקאכט, עס האט גערודערט, עס איז געווען עפעס די אמונה פשוטה איז געווען זייער געוואלדיג גרויס".

[תרגום: פעם, אפילו אצל אנשים פשוטים, הייתה האמונה הפשוטה גדולה מאד. כשהגיעו הימים הקדושים, אלול, ירדו מהם דמעות. היה רעש, המולה! השכימו מעצמם בעוד לילה, היו עסוקים עם התהילים, ועם ה - - לא נחו, בער ורתח. האמונה הפשוטה הייתה גדולה מאד].

אמנם, גם אנו, שאין האמונה פשוטה גלויה ובווערת בתוכנו, עלינו לעוררה ולגלותה בכח הדיבור. כפי שגילה לנו רבינו: "האמונה תולה בפה של אדם, בבחינת אודיע אמונתך בפי" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, מד). וכשנדבר הרבה דיבורי אמונה, תתחיל האמונה להאיר בלבנו.

ולכן, בימים אלו מוטלת עלינו החובה להזכיר לעצמנו בפה מלא, את האמונה התמימה והפשוטה, ש"הנה יום הדין" קרב ובא, ובו ניפקד כלנו "מי יחיה ומי ימות, מי ינוח ומי ינוע, מי ישלו ומי יתיסר". ועל ידי שנחזור ונדבר שוב ושוב דיבורי האמונה הפשוטה הזאת, נתעורר גם אנו להתיירא ולהתפחד, ולעסוק בתשובה ותפילה וצדקה המעבירים את רוע הגזירה (טעם זקנים, שם).

ועלינו לדעת, שההתעוררות הזאת שאנו מעוררים את עצמנו לפחד ולירא מה' וממשפטו - זה מה שהשם יתברך רוצה לראות אצלנו; שאנו מאמינים בו, ומתעוררים לקראת יום הדין, ולא מתעלמים ומתנהגים כרגיל. והתעוררות זו עצמה, היא המליץ יושר' שלנו בדין, שאכן התעוררנו והשתדלנו בתשובה ותפילה וצדקה, ולא התעלמנו ח"ו כאילו לא קורה דבר.

וכדבריו הבהירים של ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל (בשיחתו ה"ל):

"דער אויבערשטער דארף זעהן פון דעם מענטשן אז דער מענטש האט מורא, ער שרעקט זיך, ער ווייס, ער גלויבט אז עס איז א יום הדין... אבער אז ביי מיר איז דער חודש פונקט אזוי ווי אלע חדשים, קומט אויס אז ער האט גאר קיין מורא נישט פאר'ן יום הדין, ער האט גארנישט קיין מורא, ער פרייט זיך, ער שפרינגט, ער האט גארנישט קיין מורא. מען דארף דעם חודש אויך זיין פרייליך, די שמחה איז אויך כדי איך זאל קענען דאווענען און לערנען, אבער דער מענטש דארף וויסן - ער האט מורא. דאס איז דער מליץ יושר זיינער, וואס ער האט מורא פאר'ן יום הדין. דערפאר פירט ער זיך אנדערש, און איז מרבה אין תורה ותפילה מער, ער היט מער די צייט, ער האט טאקע

התקשרות צו דעם צדיק!".
[תרגום: הש"י צריך לראות מהאדם שהאדם מתיירא, הוא מפחד, הוא מתיירא, הוא יודע, הוא מאמין שזה יום הדין... אבל אם אצלי, חודש אלול הוא בדיוק כמו כל החדשים, נמצא א"כ שאין לו שום פחד מיום הדין, הוא כלל לא מתיירא, הוא שמח, הוא רוקד, הוא לא מפחד. צריך גם בחודש זה להיות שמח, השמחה היא גם כדי שאוכל להתפלל וללמוד, אבל האדם צריך לעת - הוא מפחד! זהו המליץ יושר שלו, מה שהוא מפחד מיום הדין, ולכן הוא מתנהג אחרת, ומרבה יותר בתורה ותפילה, הוא יותר שומר את הזמן, יש לו אכן התקשרות לצדיק].

מלבד דיבורי האמונה, ישנה עוד דרך פשוטה והכרחית לזכות ליראת העונש, והיא: להתבונן סביבנו בכל הצרות והיסורים הנעשים בעולם, ולהבין מהם עד כמה עלינו להתיירא ולפחד מדיניו ועונשיו של השם יתברך. וכבר אמר החכם מכל אדם: "וְהָאֱלֹהִים עֲשֵׂה שִׁירָאוּ מִלְפָּנָיו" (קהלת ג, יד), והיינו שהקב"ה עושה בכוונה פעולות ושיונים בעולם, כדי שיתעוררו להתיירא מפניו (רש"י, שם), ויבואו לידי יראת העונש (עיין ליקוטי הלכות, הודאה ו, ב).

וכבר מצאנו שבדור המדבר עשה משה רבינו נחש הנחושת, כדי שיתכלו כלפי מעלה וישעבדו לבם לאביהם שבשמים (כדאייתא במשנה, מסכת ראש השנה ג, ח). וכוונתו הייתה בזה: להזכיר להם "יראת העונש", "שאל ישכחו שיש נחשים שרופים שהם עונשים קשים ומרים", ובהו יתייראו מעונשיו של השם יתברך וישבו אליו (ליקוטי הלכות, נטילת ידיים לסעודה ו, טצ).

וכמוכך, שהעיקר הוא להתיירא ולפחד מהעונשים שלאחר הפטירה, אשר הם קשים ומרים מכל ייסורי העוה"ז. וכפי שאמר פעם רבינו לאחד שהתייסר בייסורים נוראים: "שכל היסורים הקשים והמרים שסבל כמה שנים, כולם הם טובים יותר מכייה אחת בגיהנום; כויה אחת בגיהנום גרוע מזה!" (שיחות הר"ן, רלז).

וצריכים לזכור היטב, ששם למעלה אין הקב"ה מוותר כלל. ועיקר רחמנותו של הקב"ה הוא רק כאן בעולם הזה, על אלו השבים בתשובה. "וכבר הודעתנו על ידי חכמי הקדושים, שאין אתה וותרן כלל בעולם הבא, ואתה פוקד על כל אדם כדרכו וכפרי מעלליו. ועיקר רחמנותיך וחנינותיך הוא על השבים אליך באמת בעולם הזה, אשר עליהם אתה מלא רחמים, ומוחל לעוונותיהם וסולח לכל פשעיהם, אפילו אם הרבו מאד לפשוע נגדך, כמו שהודעת למושי עבדך, כמו שכתוב 'ונקה לא ינקה', ודרשו חכמינו זכרונם לברכה: ונקה לשבים, לא ינקה לשאינן שבים" (ליקו"ת, תפילה יד).

כלל הדברים: על האדם להתיירא ולהתפחד מעונשיו הקשים והמרים של השם יתברך, בזה ובבא, ולהתעורר על ידי זה לשוב בתשובה. ורק כך ניתן להתחיל ולהיכנס בעבודת השם, כי "עיקר העבודה בתחילה היא רק מחמת יראת העונש, ובלי יראת העונש אי אפשר להתחיל כלל בעבודת ה'!" (שיחות הר"ן, ה).

פרשת כי תבוא

כשמפחד שאין לו עוה"ב זהו עצמו מגלה שיש לו חיים לעוה"ב

בקללת ולא תאמין בחיך (זברים כח, טו) הודיעך שאפילו בקללה הם קרויים חיים ולא כרשעים שבחיהם קרויים מתים. אלא שהם מגודל הפחד עד שלא יאמינו גם בכך שיש להם חיי עולם בהכירים מעשיהם. ובאותו פסוק נתגלה זה שכל ישראל יש להם חיים, דאמות העכו"ם קרויים מתים ואין להם חיים כלל להאמין בהם. וכשמתעורר פחד זה שאינו מאמין בעצמו כלל אם יש לו חלק לעולם הבא. מתעורר גם כן ההבטחה הברורה שיש לו חלק לעולם הבא וכן בכל דבר

קאו"ע במטוס

שהאריז"ל לא היה שותה אותו משום איסור בישולי גויים, ובדרכי תשובה (שם סק"ג) כתב שגם האריז"ל לא החמיר רק על עצמו, ולא היה מוחה לאחרים, וכן הביא החיד"א (ש"י"ב סי' קיג סק"ג).

והבן איש חי (שנה ב חוקת טו) כותב: "הקאו"ע שמבשלים הגויים יש אוסרים ויש מתירים, ומרן רבינו הארי"ז"ל אסר אותה, אך אין בידינו למחות ביד המקילים שיש להם על מה לסמוך, ובפרט במקום שפשט המנהג להתיר, ופה עירנו בגדאד המנהג פשוט מקדם קדמתא לשתות קאו"ע של גויים אפילו במקום הנועד שלה, ובודאי בעל נפש צריך להחמיר והצנועין מושכין ידיהם ממנה". וכן מסיים **השבט הלוי בתשובה** (ח"ב סי' מד): "אף על פי שיש לי ללמד זכות על אלה המקילים בזה, מכל מקום כל בעל נפש יחמיר על עצמו".

על כן מי שיש לו צורך לשתות קאו"ע במטוס מוטב שידרוש שיביאו לו את המים הרתוחים בכוס בנפרד והקפה בנפרד, והיהודי ישים הקפה בכוס וימוזג עליהם המים הרתוחים.

יש לציין שהיתר זה היא רק בקאו"ע רגיל שמוזגים בו הרבה מים, אבל קאו"ע מרוכז שמוהלים אותו בקצת מים כפי שנהגו בזמנינו באספרסו וכדומה, לא שייך היתר זה ששם אין הקאו"ע בטל במים. ולמותר לציין שמלבד חשש בישול עכו"ם יש להקפיד שלא יהיה חשש איסור במרכיבים של הקאו"ע והחלב עצמם.

כשנוסעים במטוס מצוי שהדיילים מגישים קאו"ע לנוסעים, והדיילים שהם גויים מוזגים בעצמם את המים החמים על הקאו"ע. ודנו הפוסקים האם מותר לשתות קאו"ע שהכין גוי או שיש בזה איסור בישול עכו"ם.

הפרי חדש (סי' קיד סק"ו) מתיר לשתות קאו"ע שהכין גוי, מטעם שרוב בני אדם שותים קאו"ע בלי ללפת בו פת, ולשיטתו אין איסור בישול עכו"ם רק בדבר שמלפתים בו הפת. ועוד טעם נוסף, שלשיטתו הקאו"ע בטל לגבי המים, וכיון שאין איסור בישול עכו"ם במים שאינו עולה על שולחן מלכים וגם נאכל כמות שהוא חי, ממיילא אין איסור גם על הקאו"ע (כדון שיכר הנזכר בשו"ע סי' קיד סי' ע"ב תוס' ע"ז לא: ד"ה ותרוייהו).

מנגד זה, **הפנים מפורשות** (ח"ב סי' סב) חולק על הפרי חדש, ולשיטתו כיון שעולה על שולחן מלכים ושרים לקינוח סעודה, אף שאין מלפתים בו את הפת אסור (ע"י דרכ"ת סי' קיג סק"ב שהאריך בזה). וכתב שגם הסברא שהקאו"ע בטל לגבי המים קשה מאוד, שהקאו"ע היא העיקר לעומת המים ומרגישים היטב את טעמו ונקרא על שמו. והביאו **הפתחי תשובה** (שם סק"א).

למעשה, רוב האחרונים העידו שהיה המנהג להקל בקאו"ע כשיטת הפרי חדש, לפי שחלק עיקרי ממנו הוא המים, והקאו"ע בטל כלפי המים. כך כתבו **החכמת אדם** (ככלל סו סי' ד) **שו"ת באר עשק** (סי' קה) **אמת ליעקב להגר"ק קמינצקי** ז"ל (יו"ד הע' 42). אבל **בספר מחברת הקודש** (שער השבת) הביא

לשתותם כשר אף לכתחילה. ובעצם הדבר אין גיבוי מדעי בזה, יש רופאים שטוענים כי המים המזוקקים הם המים הטהורים ביותר שבנמצא ויש להם יכולת מוגברת לנקות את הגוף מזיהומים, ויש מתנגדים המזהירים שריכוז המלחים במים המזוקקים הוא נמוך מאד, ועלולים לגרום לבעיות בריאות.

מי מזגן דינו כמי פירות

אמנם נראה שנשמט מהאחרונים המקילים הנ"ל משנה מפורשת **במסכת מכשירין** (פ"ב מ"א) "זיעת בתים בורות שיחין ומערות טהורה". ופירש **הרמב"ם**: "הבתים הבנויים במקומות הנמוכים באדמה וכן המערות והשיחין דרכן להזיע אף על פי שאין שם מים, והשמיענו שאין אותה הזיעה משקה". הרי מפורש שמים שמצטברים מהבל ואויר החדר, נקרא זיעה, ואין דינם כמשקים. ודין זה נשנה גם **בהלכות פסח** (סי' תסו א') שנחלקו הפוסקים אם מים הבא מכח זיעה יכול להחמיץ.

ועל פי זה פסק א"ז ז"ל **בשו"ת קנה בושם** (ח"ג סי' ע"ט) שטיפות מים הנפלטות מכותלי הבורות וגגות המקוה לאחר ניגוב הבור אינו פוסל את המקוה כדון ג' לוגין מים שאובים שפוסל את המקוה. וכך פסק **הגרי"ל בלוי** ז"ל בספרו **פתחי מקואות** (פ"ג אות ע) כי המים המתהווים במזגן שנעשה על ידי הפרדת הלחות שיש באויר אינו בכלל משקים, אינו מכשיר את הזרעים,

נטילת ידיים במי מזגן

מהות מי המזגן

מאותה סיבה נוצר מים במזגן, כי בתוך המכונה של המזגן יש מסלול גז שמקרר בחורף ומחמם בקיץ, והיות שבתוך המזגן יש שינוי טמפרטורה גבוהה לעומת האויר שנמצא בחדר, הן בקיץ שבתוך החדר חם והמכונה קר יותר, והן בחורף שבתוך החדר קר והמכונה חם יותר, ודרך המזגן נשאב האויר של כל החדר, לכן מתלכדים ומתקבצים שם הרבה נוזל של מים.

אינם נפסלים מחמת מלאכה

והנה **בשולחן ערוך** (פ"ב) נפסק שאם מניחים בקבוק יין בתוך ספל של מים קרים כדי לצנן את היין, נפסלים המים לנטילת ידיים, לפי שהמים עשו מלאכה של צינון. אמנם במים של מזגן אין חשש זה, שהמים של המזגן אינם מקררים את החדר, ואין בהם שום תפקיד במלאכת הקירור, רק במקרה נוצרים שם מים מאויר החדר.

ויותר מזה כתבו **בשו"ת מהרש"ג** (ח"ב סי' רל) ו**שו"ת דברי יהושע** (ח"א סי' צח) במקרה שבזמניהם, שהיה הדרך להכניס חתיכות קרח בארון והיו מאחסנים בהם את המוצרים לקירור, שהמים הנוטפים מן הקרח כשרים לנטילת ידיים, כיון שהקרח אינו נוגע במוצרים רק מקרר את האויר שבתוך הארון, והמוצרים מתקררים מן האויר, שאין המים נחשבים כשופכים בגלל פעולה זו. ואם כן כך הדין במי מזגן, שאפילו לו יהא שעושים פעולת קירור אינם נפסלים משום מלאכה כיון שלא נגעו בשום מוצר.

אין לאסור משום שנעשה בהם

מלאכה מקודם

אמנם יש לדון ולומר; מאחר שמי המזגן באים מהלחות שהיה מפוזר בתוך החדר, אולי טרם שנתפזרו הלחות בתוך אויר החדר ועדיין היו מים, נעשה בהם איזה מלאכה, והשתמשו בו איזה שימוש, ואם כן יהיו פסולים מחמת מלאכה של אז.

ועל זה יש להשיב, דמפורש **בשולחן ערוך** (פ"ב) אדמים שיש ספק אם נעשה בהם מלאכה כשר לנטילת ידיים, שלא החמירו חז"ל על הספיקות. ועוד יש לומר, ולאחר שנתקבצו שנית פנים חדשות באו לכאן וכשרים, וכענין זה כתבו **הפוסקים** (בשו"ת ה"ב) שאם נעשה מלאכה בקרח ואחר כך נימוח ונהיה למים כשר, שפנים חדשות באו לכאן.

הפוסקים המקילים

על פי דברים אלו ראיתי בכמה ספרי אחרוני זמנינו שפסקו להתיר, שמי מזגן כשרים לנטילת ידיים לסעודה. כך כתבו **בספר ויטלם וינשאם** (פ"ג ס"ט) **בפסקי תשובות** (סי' קס אות ה) ועוד כמה ספרים, וכן מצדד **בשערי הברכה** (פ"ב הע' 5).

גם **בספר הלכות יום ביום** (פ"ה דין ל) פסק שמעיקר הדין כשרים לנטילת ידיים, והוסיף, והואיל ואנשים מקפידים שלא לשתותם אין ליטול בהם לכתחילה דהוי כעין שופכים ע"כ. ולא משמע כן **בשולחן ערוך** (פ"ב) כי כל מים שראויים לשתיה אף שמקפידים שלא

השבע בשולחן ערוך (סימן קס) למדנו שיש תנאים מיוחדים איזה מים כשרים לנטילת ידיים; מים שנשתנו מראיתם פסולים, שהמים צריכים להיות כדוגמת מי הכיור שהיה במקדש, והם היו נפסלים בשינוי מראה (שו"ע סי' א ומשנ"ב סי' א). מים שנעשה בהם מלאכה פסולים, וכיון שנעשה בהם מלאכה הם נקראים שופכים ולא משקים (שו"ע סי' ב ומשנ"ב סי' ז). מים שאינם ראויים לשתיה הכלב פסולים, שנתבטל מהם תורת מים (סי' ו ומשנ"ב סי' ט).

יש להסתפק כשיש הפסקת מים מחמת עבודות וכדומה, ואין מים בברזים, האם מותר ליטול את הידים לסעודה עם מי המזגן, וכדי להסביר את השאלה נקדים איך נוצרים המים בתוך המזגן.

התנגשות אויר קר וחום מוליד מים

הנה ידוע שכל אויר בעולם מכיל לחות, ולחות זה שנמצא בתוך האויר הם בעצם רסיסי מים קטנטנים, רק שהם מים בצורת אדים. כי יש למים שלש מצבים, מצב מוצק שזה קרח קפוא, מצב נוזל שזה מים פושר, מצב אדים שזה גז חממי, וכאשר המים נפגשים עם אויר חם הם מתמוזגים ומתפזרים בתוך האויר ונהפכים לאדים, וברגע שמקררים את האויר החם האדים הנהפכים לנוזל. ולכן בכל מקום שיש שינוי טמפרטורה והתנגשות של חום וקור בלתי מאוזן נוצר שם מים, שהמים שבתוך האויר החם הנהפך לנוזל.

אפשר לראות את זה בחוש כשמוציאים בקבוק קר מהמקרר ומניחים אותו על השולחן שנוצרים טיפות מים על הבקבוק מבחוץ, וזה משום שמתקבץ הלחות שבתוך אויר שעל גבי הבקבוק ומתעבה ונהיה למים. ומסיבה זו מצוי בחורף כאשר מגיעים לבית ונכנסים בפנים מתמלא הבל וטיפות מים על המשקפיים, המשקפיים התקררו בחוץ וכשנכנסים לחדר חם מתקבץ הלחות שיש באויר על המשקפיים, ומרגישים את זה משום שהמשקפיים אינם סופגים את הלחות. ומאותה סיבה מצוי בחורף שנוצר הבל וטיפות מים על זכוכית הקרות של החלונות.

תהליך טל ומטר

תהליך זה נעשה גם בירידת טל ומטר; הגשם נוצר מהתעבות אדי המים העולים ממי אוקיינוס, כמו שכתוב 'אז יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה', שמי אוקיינוס מתפזרים לתוך ההבל החם שבאויר העולם, וממנו נוצר לחות בעולם, וכשהלחות עולה ונפגש למעלה במקום הקור מתעבים שם המים ונהיו לאדים ונוצר מהם עננים, וכשהם מתלכדים ומתקבצים יחד ונעשים טיפות גדולות, הם נעשים כבדים ונופלים ארצה. וזהו כוונת חז"ל (עירובין מה). שהעננים שותים ממי אוקיינוס.

כך גם נוצר הטל; שכאשר האויר מתקרר אז טיפות המים שמפוזר בעולם מתקרבים אחד לשני ונעשים לאחד ואז הם נראים בארץ, ולכן יורד הטל בשינוי היום והלילה כשטמפרטורת האויר משתנה.

ר' יוסף יונה בן מוהרנ"ת (ד)

נמשך בהעקת כמה מכתבים אשר כתב מוהרנ"ת לבנו ר' יוסף יונה, ודאג לחנכו ולגדלו לתורה ועבודת ה'.

והנה, באותה תקופה היו נעדרים ילדים רבים ממחלות ומגיפות, וכך גם ר' יוסף יונה חלה כמה וכמה פעמים, ומוהרנ"ת מזכירו במכתבים, ומעורר את אנ"ש להתפלל עליו ועל שאר בניו שיתרפאו ויאריכו ימים.

והרי כמה מהמכתבים:

"מוטל על ערש דוי"

"א' חקת תקצ"א ... בוודאי כבר שמעת שבביתי היו הילדים חולים מחלי המאזלין, והיו בסכנה גדולה ובחסדי ה' שבו לבריאותם בעזותי, אך בני יוסף יונה שיחיל הוא מוטל על ערש דוי, וה' יסעדה מהרה" (סי' נ"א).

"החלימהו והחיהו השם יתברך כלי שום רפואות כדרכנו"

"ג' חוקת, תקצ"א ... והנה לספר לך חסדי ה' אשר עשה עמי באלו הימים תקצר הידיעה, כי שני בניי שיחיל (ה'ה' ר' נחמן ור' יוסף יונה) היו חולים מחולי המאזלין, וגם שני בניי של זוגתי, וכולם היו מסוכנים מאד, וקצתם היו אצלי לאחר יאוש כמעט רח"ל, ובגודל נפלאותיו יתברך וחסדיו העצומים שבו לאיתנם בעזה", רק בני יוסף יונה שיחיל עדיין לא שב לכוחו, מחמת שביום שבת קודש וביום א' בשבוע זאת היה מסוכן מאד מאד, וזה סמוך החלימהו והחיהו השם יתברך ברחמי הגדולים בלי שום רפואות ובלי שום עשיית ותחבולה כלל כדרכנו, כי דודע לך (עיי' שיחות הר"ן סי' נ' ובכ"מ) ה' ישיבהו לאיתנו בקרוב" (סי' נ"ב).

גם בבחרותו, בשנת תר"א, חלה ר' יוסף יונה, כנזכר בעל"ת ז"ל: "א' לך תר"א ... בני יוסף יונה שיחיל עדיין חלוש מאד ומוטל על ערש דוי רח"ל, ואיני יודע כלל מה לעשות, נא מאד לזרז את כל אנ"ש שיתפללו עבורו, והשם יתברך ירחם וישלח לו רפואה שלימה ולבתך תחיל רפואת הנפש ורפואת הגוף וכו', רחם רחם השיעה והשיעה כי אין כוחנו אלא בפה וכו', כמו שכתוב ואנכי תולעת ולא איש, וכמו שדרשו חז"ל מה תולעת אין כחה אלא בפה אף ישראל וכו', ואף על פי כן אני מתחזק את עצמי לטבוח בישועתו ולשמוח בחסדו" (סי' שכ"ג). ועוד זכור מזה: "לך תר"א ... בני שיחיל (ה'ה' הב' יוסף יונה) לפעמים יש לו איזה שינוי לטובה, ועדיין הוא חלוש. ה' יסעדנו מהרה בשלימות" (סי' שכ"ד).

זרע ברך ה'

ראוי לציין שיגיעת מוהרנ"ת ז"ל עם בנו ר' יוסף יונה לא היתה לריק, רק הצליח ועשה פרי. ומסופר שר' יוסף יונה לא עסק כלל במשא ומתן כל ימיו, רק ישב על התורה ועל העבודה בתמימות ובפשטיות, עד שאנ"ש אמרו עליו שהוא אשר ירש את התמימות של אביו מוהרנ"ת ז"ל (כ"כ בספר גידולי הנחל). גם תפילתו היתה במתיקות נפלאה עד מאד (ש"ש ח"ג סי' ש"ז).

ר' יוסף יונה נפטר בשנת תרמ"ט, ומנו"כ בעיר אומאן יצ"ו (ש"ש ח"ד סי' תרל"ד).

חננו של ר' יוסף יונה היה הרה"ח המפורסם רבי אברהם שטערנברג זצ"ל נכד מוהרנ"ת ונכד הגה"ק מטשערין זצ"ל (ש"ש ח"ד סי' תשי"ב).

אשר קדשנו... על נטילת ידיים

להמשיך האמונה אל השכל, עד שנתפשט בכל האיברים.

הגה"ק מסאטמאר זי"ע (דברי יואל ח"ב עמ' קעז) סיפר סיפור נורא על אחד מקרובי משפחתו וז"ל: "עובדא ידענא ששמעתי מפי אדוני אבי זלה"ה ששמע מפי ק"ז הייטב לב זלה"ה טעם על שהיה נזהר כ"כ בנטילת ידיים בין דגים לבשר, על פי מעשה שאירע עם דודו של ק"ז הישמח משה זל"ה שה' אדם גדול וצדיק בימי הש"ץ שר", ופעם עלה במחשבתו שמא הצדק עם הש"ץ שר"י כי מתחילה היה מקום לטעות בו והרהר במחשבה שמא הדין עמו. ואמרה לו זוגתו הרבנית מה זה שאני רואה אותך מקיל בדברים שהיית נוהג בהם חומרא עד עכשיו. אמר לה מה הם הדברים. השיבה לו שהפסקת ליטול את ירך בין דגים לבשר. הרהר בדעתו איך הגיע לידו כזאת, הגם שאינה חובה, אבל כיון שנהג בה חומרא עד עכשיו מהו הסיבה שהתחיל להקיל בה. והתחיל לפשפש במועשיו ומצא שהסיבה הוא מה שטעה בהש"ץ, והיא ענין של מינות. אז אסף את כל בני העיר והתודה לפניהם ברבים שטעה בהש"ץ, ומינות פוגם גם במחשבה. ואיתא בגמרא (ע"ז יז.) 'כל הפורש ממינות מיית' והוא סימן שנתקבלה תשובתו אם מת באותו תשובה, ובזאת ידע שנתקבלה תשובתו אם ימות מיד. וכן היה שבאותו מעמד בעת הדרשה נסתלק מיד. על כן אמר אא"ז זלה"ה כיון שבאחד מבני משפחתו קרה דבר גדול כזה, על כן החזיק בדבר זה טובא והיה זהיר בה", עכ"ל.

וסיפור נפלא מסופר בפי חסידים, שכאשר התקרב הרה"ק רבי לייבלי אייגר זי"ע, בעודו צעיר לימים, לדרך החסידות, באו להתלונן על כך לפני זקנו הגה"ק רבי עקיבא איגר זי"ע. שאל הסבא: כיצד נוהג הנכד בנטילת ידיים, האם חלילה התחיל לזלזל בה? ענו לו: אדרבה, הוא מרבה בהידורים ונוטל מתוך חרדת קודש. אמר להם רבי עקיבא אייגר: אם כך ודאי שבחר בדרך אמת, ועוד יגדל לשם ולתהילה!

לרגל לימוד 'הלכות נטילת ידיים' במסגרת 'מפעל הלכות בכל יום'

ידוע כי היה מבחן אצל צדיקים לדעת על אנשים מסוימים שנחשדו בהשקפות מוזרות, אם אכן נטו מדרך התורה והאמונה - אם הפסיקו להקפיד על דקדוקים בנטילת ידיים. וידועים עובדות רבות בזה, כשחפצו לתהות על קנקנו של אדם - עקבו אחר הנהגתו בנטילת ידיים, ואם נחלש אצלו ענין זה, אזי ידעו ברורות כי האדם נתפס להשקפות נגד התורה.

ובוא וראה לישונו של רבינו יונה (שערי תשובה שער א): "והנה כי תראה אנשים זוללים מזלזלים בנטילת ידיים וכו', וכהנה רבות דברי חכמים ותקנותם אשר פורצים גדרם, בזאת יבחנו, בזאת תדע ובחנת את דרכם, כי הם רעים וחטאים לה' מאד ואחריתם עדי אובד. ועליהם אמרו (ברכות ד:) כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה".

וההסבר בזה יש לומר, כי מובא בגמ' (ברכות יט.) שנידו אחד שפקפק בנטילת ידיים, ולא נאמר שם "שעבר" על מצוות נטילת ידיים אלא "שפקפק" וזלזל בנטילת ידיים, כי הגזירה שעבורה נתקנה נטילת ידיים, רחוקה היא עד מאד, שבעיקרה אינה אלא זהירות לכהנים בזמן הבית וכו', ומשום שייג דסייג רחוק התקינו זאת לכל ישראל. ובאמת אין לזה עיקר מן התורה (עיי' ב"י א"ח סימן תצו), וא"כ יש כאן המבחן הגדול על אמונת חכמים עד כמה בכוחם לתקן מצד עצמם דברים, כמו שאמרו בגמ' (שבת ד:) בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידיים יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני. ולכן המזלזל בנטילת ידיים הוא בנידוי (כמ"ש שם בברכות), ולא רק מכת מרדות, כי אין כאן עבירה סתם, אלא יש כאן "פקפוק" וזלזול על כל כוחם ותקפם של חז"ל (עיי' ב"י שם). ולכן ברגע שמתערערת אצל האדם אמונתו הטהורה ח"ו אזי היא מתחילה די"קא עם דבר זה שהוא באמונת חכמים על ענין שאינו מובן מצד השכל - עד כמה הוא מאמין בחכמינו הקדושים.

ענין זה, שהידיים מרמיזים על טוהר האמונה של האדם, מובא בדברי רבינו ז"ל בספה"ק ליקוטי מוהר"ן (סי' צא) שכתב שמקורו בכתוב 'זיהי ידיו אמונה' (שמות יז.) ובפסוק הזה נרמז הסוד המובא בכתבי האר"י ז"ל (שער המצוות פרשת עקב) שצריך להגביה ידיו בשעת נטילה נגד הראש בכדי

המשך מעמוד א'

ורוצים לנקום בו על שפגם בכבוד של מעלה; מי שרוצה להזדכך מהדמים המורעלים שבו ולהינצל מצרתם; מי שרוצה שיחוננוהו חיים על ידי מידת הסבלנות - עליו לעורר אתה סבול עלבון, ובאתערותא דלתתא איתער לעילא.

הרחמנות המזוייפת שמעוררת את האדם לשוב ולנקום על כבודו ולענות למחרפיו, נובעת מאכזריותו של השונא הגדול הצפון בלבו של אדם שמבקש להמיתו ח"ו, ואינו רוצה שיזכה האדם במתנת חיים נפלאה זו ביום הדין.

בימים אלו בהם אנו מבקשים להיזכר לחיים, נעמיד נגד עינינו את דבריו הקדושים של מהר"ח זי"ע"א (שערי קדושה ח"א שער ו'): "זההר מכל מיני כעס וקפידיה וגאווה, אפילו לבני ביתך. ואם יחרפק איש לא תעננו, והיה נעלב ולא עולב, כי על זה כתיב 'ואוהבו כצאת השמש בגבורתו'. והעבר על מדותיך לכל מי שחטא, ולא תרגיש צער אפילו בלבבך, כי טוב הוא לך. כי כל המעביר על מדותיו מעביריך לו על כל פשעיו, ומכל שכן עוונות וחטאות. ואם עיני שכל לך, היה לך לחפש מי שיצערך, כי חיים אתה מבקש!".

<p>ברכת מו"ל טוב</p> <p>להר"ר נחמן מברס"ב חי"ו</p> <p>להר"ר יחזקאל שראט א. טעליב חי"ו</p> <p>להר"ר חיים מו"ר</p> <p>להר"ר שייבה לנילו לתורה לחופה</p> <p>ולפעש"ט ולרוב נחת קדושה</p>	<p>ברכת מו"ל טוב</p> <p>להר"ר אילסוך חשין שליט"א</p> <p>להר"ר ארויס בן הבה"ח נחמן מאיר נ"ו</p> <p>להר"ר חיים עקשטיין שליט"א</p> <p>להר"ר שייבה לנילו לתורה לחופה</p> <p>ולפעש"ט ולרוב נחת קדושה</p>
<p>ברכת מו"ל טוב</p> <p>להר"ר חיים קוהני חי"ו</p> <p>להר"ר חיים מו"ר</p> <p>להר"ר שייבה לנילו לתורה לחופה</p> <p>ולפעש"ט ולרוב נחת קדושה</p>	<p>ברכת מו"ל טוב</p> <p>להר"ר משה וייס חי"ו</p> <p>להר"ר יעקב פאלאק חי"ו</p> <p>להר"ר שייבה לנילו לתורה לחופה</p> <p>ולפעש"ט ולרוב נחת קדושה</p>
<p>ברכת מו"ל טוב</p> <p>להר"ר אילעזר גולדמן שליט"א</p> <p>להר"ר ארויס בן הבה"ח נחמן נ"ו</p> <p>להר"ר חיים עקשטיין שליט"א</p> <p>להר"ר שייבה לנילו לתורה לחופה</p> <p>ולפעש"ט ולרוב נחת קדושה</p>	<p>ברכת מו"ל טוב</p> <p>להר"ר אילעזר גולדמן שליט"א</p> <p>להר"ר ארויס בן הבה"ח נחמן נ"ו</p> <p>להר"ר חיים עקשטיין שליט"א</p> <p>להר"ר שייבה לנילו לתורה לחופה</p> <p>ולפעש"ט ולרוב נחת קדושה</p>

072.332.3300
1-929.8415.876
44-203.1500.313

מערכת שיעורים נפש משיבת
שיעורי הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

072.332.796
קול אנ"ש דקהליתנו